

широкого вжитку, військового обладнання тощо), отримувати позики від Міжнародного валютного фонду чи Світового банку, їх мешканці обмежені у подорожуванні чи представленні своїх «держав» у спорті. У довгостроковій перспективі це спричиняє розчарування населення і зменшення його кількості, еміграцію кваліфікованих працівників та втрати людських ресурсів.

Н. Касперсен і Е. Херберг відзначають, що невизнані держави зазвичай сприймаються як анархічні несприятливі землі, як «чорні плями» на карті суверенних держав.

Отже, невизнані держави мають обмежені економічні та політичні можливості на міжнародній арені. Їм важко залучати іноземні інвестиції, брати участь у роботі міжнародних організацій і різноманітних культурних проєктах. Багато з них розраховують на допомогу і підтримку держав-покровителів, які за допомогою різноманітних дотацій сприяють розвитку невизнаних держав. Водночас останні слугують захисним бар'єром для держав-заступників у безпековому плані і ринком для збуту товарів – в економічному. Запорукою існування цих політичних утворень є внутрішня – підтримка населення, для якого незалежність є важливішою за економічне процвітання. Серед невизнаних і частково визнаних держав є як розвинені демократії, так і такі, ступінь демократії в яких низький.

Список використаних джерел:

1. Теорія держави та права: навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова та ін.]; за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. – К.: НАВС, Освіта України, 2017. – 320 с.

Слухач ННІЗДН НАВС

Бабецька-Гусєва Олександра Едвардівна

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ЯК ШЛЯХ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ ГРОМАДЯН

Одним із аспектів усебічного розвитку особистості є висока правова культура. Здатність людини розуміти правила співжиття і вимоги законів та відповідно поводитися не є вродженою, вона формується під впливом спеціальних виховних заходів, є наслідком спілкування з іншими людьми, участі в різних видах діяльності.

Правове виховання - виховна діяльність навчальних закладів, сім'ї, правоохоронних органів, спрямована на формування правової свідомості та навичок і звичок правомірної поведінки.

Необхідність організації правового виховання молоді зумовлена розбудовою правової держави, існування якої немислиме без відповідного рівня правової культури її громадян, трансформацією правової системи, необхідністю подолання правового нігілізму та правової неграмотності.

Соціально-економічна ситуація сьогодення не сприяє формуванню належного морального середовища для виховання дітей і молоді. Несприятливе побутове оточення, важке матеріальне становище сімей і погіршення у зв'язку з цим внутрісімейних стосунків, недоліки в організації шкільного виховання і скорочення кількості позашкільних закладів зумовлюють збільшення кількості дітей і підлітків, поведінка яких виходить за межі моральних і правових норм. Збільшується кількість підлітків, які не вчаться і не працюють, зростає дитяча злочинність. Поширення злочинності серед неповнолітніх випереджає її загальне зростання.

Метою правового виховання є формування правової культури громадянина України, що складається зі свідомого ставлення до своїх прав і обов'язків перед суспільством і державою, закріплених у Конституції України, з глибокої поваги до законів і правил людського співжиття, готовності дотримуватися й виконувати їх вимоги, що виражають волю та інтереси народу, активної участі в управлінні державними справами, боротьби з порушниками законів, а також формування мотивів і звичок, правомірної, соціальноактивної поведінки.

Недоліками правовиховної роботи школи на сучасному етапі є превалювання в її

змісті питань кримінального права, надання переваги вивченню прав особистості, недостатня увага до вивчення обов'язків, особистої відповідальності людини за свою поведінку. Відсутнє обґрунтування справедливості правових норм, розкриття змісту моральних засад, відповідно до яких формулюються правові заборони, обмеження. Відчутним є розрив між змістом правових норм і конкретною поведінкою учнів.

Правове виховання передбачає вирішення таких питань:

1. Озброєння знаннями законів, підвищення їх юридичної обізнаності, систематичне інформування про актуальні питання права.
2. Формування правової свідомості, поваги до держави і права, розуміння необхідності дотримання вимог законів.
3. Вироблення навичок і умінь правомірної поведінки.
4. Формування нетерпимого ставлення до правопорушень і злочинності, прагнення протидіяти цим негативним явищам, вміння протистояти їм.
5. Подолання у правовій свідомості хибних уявлень, сформованих під впливом негативних явищ життя.

Поняття «правове виховання» можна тлумачити в широкому та вузькому смислах:

- у широкому розумінні - це вплив усіх правових факторів суспільного життя, всіх складових правової системи на суб'єктів (окремих індивідів чи їх спільнот), у процесі якого у суб'єкта формуються певні форми правової свідомості, культури та поведінки;
- у вузькому розумінні - це цілеспрямований, повсякденний, систематичний вплив державних органів і посадових осіб, громадських організацій, органів освіти та виховання, сім'ї тощо на свідомість індивіда з метою формування в останнього конкретного рівня правової свідомості та правової культури, які мають забезпечити з його боку певні форми правомірної поведінки.

Зрозуміло, що головним завданням у сфері правового виховання є формування й удосконалення в обраному напрямі правової свідомості індивідів і соціальних груп, формування суспільно прийнятних форм правової поведінки соціальних суб'єктів. Одним із центральних завдань юридичної науки на сучасному етапі її розвитку, значення якого повсякчас зростає, є пошук і напрацювання найефективніших і доцільних методів, засобів, способів і методик правового виховання. В зв'язку з цим у системі юридичного знання формується особливий напрям правових досліджень - юридична педагогіка, значення якої для суспільства на сучасному етапі розвитку лише зростатиме.

Система правового виховання склалася ще в античних Греції та Римі, де у громадян вже з дитячих років виховувалася повага як до законів, так і до встановлених порядків.

Завданнями правового виховання є:

- формування правосвідомості громадян і підвищення на цій основі їх правової культури;
- виховання поваги до правових норм з тим, щоб їх вимоги стали особистим переконанням кожного громадянина, а їх повсякденне додержання — звичкою;
- поширення правової інформації серед різних вікових та соціальних категорій населення, підвищення їх правової активності;
- сприяння населенню в оволодінні всією сукупністю правових знань з різних галузей і сфер функціонування права;
- формування поважного ставлення до держави і її органів, особливо до судових і правоохоронних органів;
- прищеплення навичок правомірної поведінки, критичного ставлення до правопорушників, потреби особистої участі у боротьбі з правопорушеннями.

За всю історію існування суспільство напрацювало певне розуміння, яким чином здійснювати правове виховання індивіда, розробило та обґрунтувало певні форми (способи) та засоби його реалізації.

Зазвичай до форм (способів) правового виховання відносять:

- *правову освіту*, під якою розуміють конкретний вид навчального процесу під

керівництвом досвідчених юристів, учених-правознавців, під час якого індивіди опановують знання, навички, вміння у правовій сфері;

- *правову агітацію*, тобто вплив на правосвідомість і настрої соціальних суб'єктів за допомогою засобів масової інформації, а також шляхом колективних та індивідуальних співбесід, виступів на мітингах, зборах тощо;

- *правову пропаганду*, тобто цілеспрямовану діяльність відповідних державних і громадських органів, організацій та установ, пов'язану з формуванням у суспільстві в цілому й у окремих соціальних суб'єктів бажаного з точки зору держави рівня правосвідомості та правової культури шляхом роз'яснення правової політики, що здійснюється у державі, та поширення правових знань, ідей, іншої правової інформації;

- *юридичну практику*, під якою зазвичай розуміють досвід, отриманий суспільством у правотворчій, правоохоронній і правореалізаційній (зокрема правозастосовній) сфері;

- *правове самовиховання*, яке являє собою цілеспрямовану, повсякденну, систематичну самостійну діяльність окремої особи, що має на меті оволодіння правовими знаннями для формування позитивних правових мотивів, установок, навичок тощо.

Вважається, що найефективнішою формою правового виховання є юридична освіта, оскільки саме під час її здобуття особа набуває системного уявлення про право, його структуру, зміст тощо. Це дозволяє свідомо поводитися у правовій сфері, запобігати правопорушень за умови, що суб'єкт не бажає бути правопорушником.

Як і щодо здійснення будь-якої іншої діяльності, у правовому вихованні потрібно використовувати певні методи, способи, засоби та методики. Залежно від конкретного завдання, яке постає під час правовиховної діяльності, можна виділити такі групи методів:

- формування правової свідомості соціальних суб'єктів;
- формування мотивів, навичок і звичок правової поведінки соціальних суб'єктів;
- підтримання певних позитивних форм правової свідомості та культури соціальних суб'єктів.

Якщо розглянути питання, які саме методи входять у зазначені групи, то слід зауважити, що для формування позитивних форм правосвідомості під час проведення правовиховної роботи зазвичай ведуть мову про такі методи:

- переконання та доведення (бесіди, лекції, диспути на правові теми; обговорення друкованих матеріалів, творів літератури та мистецтва тощо);
- примусу (фізичного чи морального).

Процес правового виховання завжди має бути індивідуальним.

У правовиховній роботі навчальних закладів важливу роль відіграє залучення учнів та студентів до посильної діяльності, яка передбачає певний обсяг правових знань, умінь та навичок. Це передусім участь у самоврядуванні, зокрема в роботі комісії з дисципліни і порядку, в загонах юних інспекторів дорожнього руху, юнацьких добровільних пожежних дружинах, у різних формах природоохоронної роботи. Активізації правового виховання сприяє щорічне проведення в навчально-виховних закладах оглядів-конкурсів на кращу організацію такої роботи, започатковане Міністерством освіти України в 1996 р.

Сучасна Україна - молода незалежна держава з великим потенціалом у науці, промисловості, культурі. Вона має все необхідне для того, щоб стати однією з найрозвиненіших держав світу. Розуміння цього має якнайшвидше дійти до кожного мешканця України. Але, на жаль, сьогодні лише невелика частка громадян розуміє важливість розвитку всіх сфер діяльності та всебічного розвитку кожної людини, яка проживає на території України.

Проведені дослідження свідчать, що правова культура українського суспільства, яка є частиною його загальної культури та одним з головних показників рівня розвитку суспільства, наразі перебуває лише на стадії формування й потребує цілеспрямованої діяльності з її становлення та активного розвитку. Таку діяльність називають правовим вихованням.

Актуальність теми в тому, що існуючих заходів з правового виховання виявляється замало для повноцінного та стабільного розвитку правової культури жителів України.

Потрібно приділяти значно більше уваги правовому вихованню, створювати заходи, які поширюватимуться на всі вікові та соціальні категорії, допомагатимуть людям оволодівати правовими знаннями, вчитися розуміти право та діяти відповідно до його вимог.

В Україні розроблена «Програма правової освіти населення», затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 29 травня 1995 р., де, зокрема, підкреслюється, що правова освіта є обов'язковою для всіх дошкільних виховних, середніх освітніх, і вищих навчальних закладів, установ підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів, тобто увага акцентується на наступності у справі правової освіти.

Однією із цілей правової освіти є подолання правового нігілізму — антипода правової культури. Правовий нігілізм — це деформований стан правосвідомості особи, суспільства, групи, який характеризується усвідомленим ігноруванням вимог закону, цінності права, зневажливим ставленням до правових принципів і традицій, однак виключає злочинний намір. Ігнорування закону зі злочинною метою — самостійна форма деформації правосвідомості. Разом з тим правовий нігілізм породжує правопорушення, у тому числі кримінальні злочини.

Необхідна систематична робота з підвищення професійної культури всіх суб'єктів правоохоронної системи, що сприятиме подоланню недовіри населення до правоохоронних органів. Додержання закону стане вигіднішим, ніж його порушення, коли зміцниться надійність права, що означає, з одного боку захист набутих прав, а з іншого — можливість будь-якого громадянина, який не має юридичної освіти, знати свої права. Надійність права припускає також стабільність правопорядку і можливість передбачати зміст конкретних юридичних рішень.

Варто відмітити також те, що правовим вихованням молоді на сьогодні також займаються і патрульні поліцейські. В рамках пілотного проекту «Шкільний офіцер поліції» в навчальних закладах міст України проводяться лекційні та практичні заняття, профілактичні бесіди, конкурси, вікторини з метою правового навчання і виховання молоді.

Правосвідомість, як і правова культура, виникає не сама по собі, а як результат процесу правової соціалізації особи, під яким розуміється входження індивіда в правове середовище, послідовне набуття ним правових знань, його залучення до правових цінностей і культурних надбань суспільства, процеси їх втілення у правомірній поведінці суб'єкта, його правовій активності

Досвід формування громадянського суспільства та правової держави в Україні засвідчив нагальну потребу підвищення рівня правової культури і правосвідомості громадян. Високий рівень правової культури людини й суспільства, в якому функціонують ефективні механізми відтворення її цінностей, є умовою формування в Україні демократичних засад життєдіяльності. Проблеми правової культури ще тривалий час будуть актуальні. Це зумовлює необхідність неухильного зростання й досягнення високого рівня правової культури кожного громадянина, кожної посадової особи, кожного державного службовця й особливо професійних юристів, які виконують головну роботу із законотворення та застосування права.

Забезпечення країни висококваліфікованими кадрами вимагає від вищої школи активізації роботи з правового навчання і виховання. Низька правова культура, нерозуміння ролі права, невміння застосувати правову норму знижують соціальну активність, професійні знання і вміння будь-якого спеціаліста.

Прилучення студентської молоді до правової культури збагачує її духовне життя, а знання нею своїх прав і обов'язків розширює можливості самореалізації. Правове виховання зміцнює життєву позицію, підвищує громадянську активність, загострює почуття непримиренності до негативних явищ.

Список використаних джерел:

1. В. Лисогор. Правова культура як елемент механізму реалізації прав і свобод громадян. // Підприємництво, господарство і право. — 2009. - № 5. ст. 19—21.
2. Головченко В. Правові механізми формування правосвідомості студентів. // Право

України. — 2006. — № 4.

3. І. Голосніченко. Правосвідомість і правова культура у розбудові української держави. // Право України. — 2005. — № 4. — ст. 24—25.

4. Теорія держави і права: Підручник. / С. Л. Лисенков і ін. — К.: Юрінком Інтер, 2005. — 448 с.

5. Теорія держави і права: Навч. посіб. / В. М. Суботін і ін. — К.: Знання, 2005. — 327 с.

6. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник. — Харків: Консул. — 2001. — 656 с.

7. Макаренко Л. О. До проблеми формування правової культури в Україні. // Віче. — 2007. — № 18. — ст. 52—53.

8. Фіцула М. М. Педагогіка: Навч. посіб. для студ. вузів. — К.: ВД "Академія", 2000. — 544 с.

Курсант 1-го курсу ННІ № 1 НАВС (Відділ спеціальної і фізичної підготовки)

Баранівська Надія Миколаївна

ОСНОВНІ РИСИ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Поняття правоохоронної діяльності можна визначити як державну правомірну діяльність, що полягає у впливі на поведінку людини або групи людей з боку уповноваженого державою органу (їх посадових осіб) шляхом охорони правопорядку, виявлення або розслідування порушення права, відновлення права з обов'язковим дотриманням встановлених у законі процедур цієї діяльності.

Така діяльність має специфічні ознаки. Головна ознака правоохоронної діяльності полягає у спеціальному повноваженні від імені держави охороняти права фізичних або юридичних осіб, захищати конституційний порядок певними юридичними процедурами. При цьому до правопорушників може застосовуватися правомірний примус. У процесі правоохоронної діяльності можуть бути використані тільки офіційні (офіційна інформація) і правомірні (правомірним шляхом встановлені факти тощо) засоби впливу. Неофіційна інформація може бути використана тільки в інтересах держави, а не органу, який її використовує. Проте використати такі дані для погіршення захисту прав і свобод людини правоохоронний орган не має права, оскільки конституційні права і свободи людини, громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією (ст. 64).

Іншою ознакою правоохоронної діяльності є процедурна (процесуальна) ознака. Вона вказує на те, що способи здійснення правоохоронної діяльності складаються із спеціально встановлених юридичних процедур. Порушення посадовими особами правоохоронних органів встановлених процедур визнається суттєвим порушенням процесуального законодавства і завжди тягне до визнання дії правоохоронного органу неправомірною. Усі процедури правоохоронного призначення є формально визначеними, вони мають протокольну форму. Це означає, що будь-яка процесуальна дія (допит, обшук, затримання підозрілого, пред'явлення звинувачення тощо) має протоколюватися, при цьому вимоги до складання протоколу є однаковими для всіх учасників кримінального, цивільного судочинства або з провадження адміністративних правопорушень.

Ще однією ознакою правоохоронної діяльності визнається статусна (професійна) ознака уповноваженої державою особи. Здійснювати таку діяльність (виявляти та розслідувати злочин, підтримувати правопорядок, забезпечувати конституційний порядок і національну безпеку тощо) може тільки компетентна, процесуально уповноважена державою службова особа, яка позбавлена права займати будь-яку іншу посаду або займатися іншою діяльністю (окрім наукової та творчої діяльності) й делегувати свої повноваження іншій особі. Така особа не може займатися політичною діяльністю, бути на службі в іноземній організації.

Діяльність з підтримання правопорядку, запобігання правопорушенням є обов'язковою і полягає у невідкладному й адекватному реагуванні на факти невиконання чи неналежного